

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки і менеджменту
Кафедра фінансів та економічної безпеки

06-03-337М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичних завдань та курсової
з навчальної дисципліни «Страховий менеджмент»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська
справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий ринок»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано науково-
методичною радою з якості
ННІЕМ
Протокол № 11 від 27.03.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до виконання практичних завдань та курсової роботи з навчальної дисципліни «Страховий менеджмент» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Заячківська О. В. – Рівне : НУВГП, 2024. – 48 с.

Укладач: Заячківська О. В. доцент, к.е.н., доцент кафедри фінансів та економічної безпеки.

Відповідальний за випуск: Мельник Л. В., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та економічної безпеки

Керівник (гарант) ОП: Мельник Л. В., д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів та економічної безпеки.

Попередня версія МВ 06-03-191, 06-03-150

Зміст

1. Загальні вказівки до вивчення дисципліни	3
2. Завдання до виконання практичних занять	3
2.1. Тема 1. Сутність і значення страхового менеджменту	3
2.2. Тема 2. Ресурсний потенціал, структура й органи управління страхових організацій	7
2.3. Тема 3. Планування страхової діяльності	11
2.4. Тема 4. Комунікації та інформаційне забезпечення страхового менеджменту	16
2.5. Тема 5. Управління маркетинговою діяльністю страхової організації	20
2.6. Тема 6. Управління ризиками страхової діяльності	25
2.7. Тема 7. Врегулювання страхових претензій	28
2.8. Тема 8 Управління грошовими потоками страховика	31
2.9. Тема 9. Управління фінансовим станом та платоспроможністю страховика	34
2.10. Тема 10. Фінансовий моніторинг у страхових організаціях	39
3. Загальні вказівки до виконання курсової роботи	42
4. Рекомендована тематика курсових робіт	46
5. Навчально-методичні матеріали дисципліни	47

© О. В. Заячківська, 2024

© НУВГП, 2024

1. Загальні вказівки до вивчення дисципліни

Даний курс орієнтований на опанування студентами теоретичних знань з розробки та реалізації управлінських рішень, що забезпечують раціональне формування й використання потенціалу страхових компаній та набувають необхідних фахових компетентностей для подальшого використання здобутих знань і навичок у практичній діяльності в установах страхового сектора.

Метою вивчення дисципліни «Страховий менеджмент» є формування у студентів знань з підготовки та реалізації управлінських рішень, що забезпечують раціональне формування й використання потенціалу страхових компаній і гармонізацію фінансових інтересів споживачів страхових послуг, власників і персоналу страхових компаній, посередників та держави.

Після вивчення даного курсу студенти повинні *знати* :

основні принципи і методи теорії управління, зокрема управління страховими організаціями та їхніми структурними підрозділами;

основні проблеми та специфіку управління страховим бізнесом;

базові поняття теорії та практики страхового менеджменту;

порядок проектування, реєстрації й ліцензування страхових організацій, зміст державного нагляду за їх діяльністю;

методику опрацювання стратегічного плану розвитку страховика.

Після вивчення даного курсу студенти повинні *вміти* :

обґрунтовувати економічну доцільність створення страхової компанії;

визначати місію, цілі й стратегічні завдання страховика;

обґрунтовувати раціональну структуру компанії;

складати бізнес-план страховика;

здійснювати оцінку фінансового стану страхової компанії;

контролювати фінансову надійність страхової компанії.

2. Завдання до виконання практичних занять

2.1. Тема 1. Сутність і значення страхового менеджменту

План

1. Поняття страхового менеджменту.

2. Система страхового менеджменту : суб'єкти, функції, і принципи управління.

3. Правові основи страхового менеджменту.

Тестові завдання

1. Страховий менеджмент – це:

- а) професійне управління діяльністю страхової компанії;
- б) технологія фінансового планування;
- в) процес складання, прийняття та подальший контроль бюджетів;
- г) всі відповіді правильні.

2. Цілі страхового менеджменту класифікують як:

- а) державні і суспільні;
- б) загальні і специфічні;
- в) економічні і політичні;
- г) управлінські і фінансові.

3. До функцій страхового менеджменту не відноситься функція:

- а) планування;
- б) організації;
- в) перестрахування;
- г) мотивації.

4. Розрізняють форми контролю:

- а) страховий і перестраховий;
- б) індивідуальний і колективний;
- в) повний і вибіркового;
- г) попередній, поточний і наступний.

5. Економічною метою страхового менеджменту є:

- а) розвиток страхового ринку;
- б) максимізація поточного прибутку;
- в) розробка якісних страхових послуг;
- г) максимізація вартості страхової компанії.

6. Соціальною метою страхового менеджменту є:

- а) розвиток страхового законодавства;
- б) задоволення страхових потреб клієнтів страхової компанії;
- в) створення нових робочих місць у сфері страхування;
- г) максимізація прибутку.

7. Чітко сформоване у страхових працівників бажання виконати встановлені вимоги керівництва страхової компанії передбачає функція:

- а) планування;
- б) організації;
- в) мотивації;

г) контролю.

8. Зіставлення запланованого і реально одержаного результату забезпечує функція страхового менеджменту:

а) планування;

б) організації;

в) мотивації;

г) контролю.

9. Уповноваженим органом державної виконавчої влади, що здійснює нагляд за страховою діяльністю в Україні є:

а) Міністерство фінансів України;

б) Національний Банк України;

в) Антимонопольний комітет;

г) Ліга страхових організацій України.

10. Які з перелічених функцій покладено на Національний Банк України?

а) визначення мінімального розміру статутного фонду страховиків;

б) опрацювання страхових тарифів;

в) надання ліцензій на право здійснення страхової діяльності;

г) реєстрація страхових договорів.

11. Страхуванню як одному з видів підприємництва притаманні такі риси:

а) може сприяти виникненню і розвитку ринку довгострокового позикового капіталу;

б) сприяє появі й упровадженню нової техніки та технологій, наукових розробок;

в) може відігравати значну роль в аграрному секторі;

г) дає можливість отримувати додатковий дохід від вкладення коштів на депозит;

д) забезпечує раціональне формування й використання коштів, призначених для здійснення соціальних програм.

12. Вказати правильні твердження:

а) Фронт-офіс здійснює реалізацію страхових послуг (оформлення страхової документації; розрахунок премій та графіку надходження страхових платежів); узгодження документів та врегулювання збитків (облік заяв, збір документів); оформлення вхідних та вихідних договорів перестрахування;

б) Андерайтинг – процес відбору та класифікації ризиків фізичних та юридичних осіб, які звертаються до страхової компанії.

в) Бек-офіс виконує функції обліку і супровіду договорів страхування та перестрахування; здійснює бухгалтерський облік та подає фінансову звітність;

г) всі відповіді правильні.

13. Завдання андерайтингу:

а) ідентифікація ризику, що включає класифікацію ризиків за джерелами та ступенем небезпеки;

б) оцінка ризику, запропонованого для страхування;

в) ухвалення рішення про доцільність страхування конкретного ризику;

г) забезпечення належного балансу всередині кожної групи ризиків;

д) рівність між власниками договорів страхування.

Контрольні запитання

1. Що таке страховий менеджмент і які основні завдання він вирішує в страховій компанії?

2. Сутність та передумови формування страхового менеджменту.

3. Які ключові складові страхового менеджменту, і як вони взаємодіють між собою?

4. Середовище страхового менеджменту та його структура.

5. Визначити специфіку менеджменту страхової діяльності.

6. Розкрити цілі і завдання страхового менеджменту.

7. Назвати основні функції менеджменту страхової діяльності.

8. Висвітлити правові основи страхового менеджменту.

9. Що Ви розумієте під внутрішнім та зовнішнім середовищем страхової компанії.

10. Назвати складові внутрішнього середовища страховика.

Практичні завдання

Задача 1. Знайти прибуток від страхової діяльності за такими даними:

- зароблені страхові премії – 150 тис. грн.;

- комісійні винагороди за перестрахування – 10 тис. грн.;

- частки страхових виплат, сплачені перестраховиками – 15 тис. грн.;

- повернуті суми із централізованих страхових резервів – 7 тис. грн.;
- виплати страхових сум та страхових відшкодувань – 125 тис. грн.;
- повернуті суми з технічних резервів - 11 тис. грн.;
- витрати на ведення справи – 25 тис. грн.;
- відрахування у централізовані страхові позовні фонди – 10 тис.

грн.

Задача 2. Протягом місяця страхова компанія реалізувала страхові поліси по страхуванню від нещасних випадків на суму 10000 грн., отримала доход від оренди у сумі 5000 грн., та реалізувала автомобіль, що був власністю компанії за ціною 27000 грн. На приведені операції бухгалтер нарахував податок на додану вартість відповідно: 2000 грн.; 1000 грн.; 5400 грн. Загальні зобов'язання по ПДВ за даний місяць склали 8400 грн. Вказати, чи правомірні дії бухгалтера. Якщо ні, вказати правильну суму та обґрунтувати її.

Задача 3. Фінансова звітність страхової компанії за звітний квартал містить в собі наступні дані:

- балансовий прибуток – 25 тис. грн.;
- зароблені страхові премії (внески) – 101 тис. грн.;
- надходження від інвестиційної діяльності – 7 тис. грн.;
- витрати на здійснення інвестиційних операцій – 0,5 тис. грн.;
- сума податку на прибуток – 7,5 тис. грн.

Визначити, чи правильно обраховано податок на прибуток. Якщо ні, обрахувати податок на прибуток за звітний квартал за приведеними даними.

2.2. Тема 2. Ресурсний потенціал, структура й органи управління страхових організацій

План

1. Ресурсний потенціал страховика, його складові, їх характеристика.
2. Основні організаційно-правові форми здійснення страхової діяльності в Україні.
3. Процес створення страхової компанії.
4. Органи управління страхової компанії.

Тестові завдання

1. До основних типів організаційних структур управління страхової компанії не відносять:

- а) лінійну;
- б) лінійно-штабну;
- в) статичну;
- г) функціональну.

2. До основних методів, які використовують для вибіру типу організаційної структури управління не відносять:

- а) аналогій;
- б) експертно-аналітичний;
- в) структуризації цілей;
- г) плановий.

3. Система заходів прямого державного регулювання не включає:

- а) надання ліцензій на проведення певних видів страхування;
- б) реєстрацію страхових компаній
- в) оподаткування страховиків;
- г) здійснення контролю за діяльністю страховиків.

4. До органів управління страховою компанією належить:

- а) фінансовий відділ;
- б) наглядова рада;
- в) профспілковий комітет;
- г) служба безпеки.

5. Найвищим органом управління страхової компанії, створеної у вигляді акціонерного товариства є:

- а) наглядова рада страхової компанії;
- б) загальні збори акціонерів;
- в) рада директорів;
- г) правління страхової компанії.

6. Контрольний орган страхової компанії, що відстежує виконання статуту, рішень загальних зборів акціонерів, додержання законодавства – це:

- а) наглядова рада страхової компанії;
- б) секретаріат;
- в) рада директорів;
- г) ревізійна комісія.

7. У розрахунку страхових тарифів приймає участь:

- а) аварійний комісар;
- б) бухгалтер;
- в) андерайтер;
- г) актуарій.

8. Андерайтинг – це:

- а) аналіз фінансового стану страхової компанії;
- б) урегулювання збитків;
- в) маркетингове дослідження ринку страхових послуг;
- г) оцінка ризиків, що приймаються на страхування.

9. Розробкою страхових послуг займається:

- а) відділ маркетингу;
- б) фінансовий відділ;
- в) усі підрозділи страхової компанії;
- г) відділ реалізації.

10. Процес ризик-менеджменту охоплює:

- а) контроль за рівнем ризику;
- б) підготовку фінансової звітності для контролюючих органів;
- в) урегулювання збитків.

11. Недоліки дивізіональної оргструктури є:

- а) дублювання функцій управління на рівні підрозділів;
- б) збільшення витрат на утримання апарату управління;
- в) складність контролю;
- г) необхідність високої кваліфікації керівників.

12. Контрольний орган страховика, що відстежує виконання статуту, рішень загальних зборів акціонерів, додержання чинного законодавства це:

- а) ревізійна комісія;
- б) секретаріат;
- в) правління страхової компанії;
- г) вірної відповіді немає.

13. Система управління, в якій кожний підлеглий має тільки одного керівника і в кожному підрозділі виконується весь комплекс робіт, пов'язаних з його управлінням називається:

- а) лінійна;
- б) функціональна;
- в) дивізіональна;

г) вірної відповіді немає.

14. Недоліки лінійної оргструктури є:

а) зростання числа рівнів управління при збільшенні розмірів організації;

б) обмеження ініціативи у робітників на нижчих рівнях;

в) складність контролю;

г) необхідність високої кваліфікації керівників.

15. Яка організаційна структура управління передбачає для виконання певних функцій управління утворювати окремі управлінські підрозділи, які передають виконавцям обов'язкові для них рішення, тобто функціональний керівник в межах своєї сфери діяльності здійснює керівництво виконавцями:

а) лінійна;

б) функціональна;

в) дивізійна;

г) лінійно-штабна організаційна.

Контрольні запитання

1. Охарактеризувати основні типи організаційних структур управління страхової компанії.

2. Назвати завдання та повноваження відокремлених підрозділів страховика.

3. Назвати критерії ефективного управління страховою компанією.

4. Назвати методи управління страховою компанією.

5. Яка організаційна структура страхової компанії?

6. Які функції виконує управління страхової компанії.

7. Що Ви розумієте під лінійною структурою управління страхової компанії?

8. Що Ви розумієте під лінійно-штабною структурою управління страхової компанії?

9. Що Ви розумієте під функціональною і дивізійною структурою управління страхової компанії?

10. Порядок та умови створення страхової компанії.

11. Принципи та форми організації світового страхового підприємництва.

12. Організація страхового менеджменту страхових компаній в умовах економічної нестабільності.

13. Застосування методів страхового менеджменту як інструменту ефективного управління компанією.

14. Резерви поліпшення якості страхового менеджменту страховика.

15. Правове регулювання страхової діяльності в Україні.

Практичні завдання

Задача 1. Розрахувати розмір зароблених страхових премій за наступними даними: - резерв незароблених премій на початок звітного періоду – 10000 тис. грн.; - резерв незароблених премій на кінець звітного періоду – 9000 тис. грн.; - страхові премії, що надійшли у звітному періоді – 15000 тис. грн.; - страхові премії, передані в перестрахування – 3000 тис. грн.

Дати визначення заробленої та незаробленої премії, вказати на їх вплив на формування фінансового результату страхової компанії.

Задача 2. Дані про фінансові результати компанії, яка здійснює ризикове страхування:

- надходження страхових премій – 10 млн. грн.;
- передано в перестрахування резидентам – 2 млн. грн.;
- передано в перестрахування нерезидентам – 1 млн. грн.;
- дохід від інвестиційної діяльності 3 млн. грн.;
- загальні витрати компанії – 4 млн. грн.

Знайти загальну суму податку на прибуток.

Задача 3. В минулому періоді було застраховано 1000 страхових об'єктів, а зафіксовано 50 страхових випадків. Страхова сума за усіма договорами страхування дорівнювала 10000 грн. В 5 випадках було виплачено 100 % страхової суми, в 10 випадках – 50 %, в 20 випадках – 25 %, в 15 випадках – 10 %. Розрахувати загальну суму страхового фонду і розмір нетто-премії на один об'єкт. Визначити економічну сутність нетто-премії.

2.3. Тема 3. Планування страхової діяльності

План

1. Економічна сутність планування в менеджменті страхової діяльності.
2. Принципи планування в менеджменті страхової діяльності.

3. Вимоги до поточного та стратегічного планування страхової діяльності.
4. Основи бізнес-планування страхувальників, структура бізнес-плану.

Тестові завдання

1. Бізнес-план розглядається як:

- а) прогнозна комплексна програма перспективного розвитку страховика;
- б) документ, де узагальнюється інформація про ринок страхових послуг;
- в) техніко-економічне обґрунтування запланованої страхової діяльності;
- г) всі відповіді правильні.

2. Бізнес-план складають на період:

- а) до одного року;
- б) на 3-5 років;
- в) на квартал;
- г) до одного місяця.

3. Структура бізнес-плану встановлюється:

- а) страховиком;
- б) Законом України «Про страхування»;
- в) Лігою страхових організацій України;
- г) НБУ.

4. План функціонування страхової компанії включає:

- а) техніко-економічне обґрунтування запланованої страхової діяльності;
- б) прогноз розвитку страхових операцій на три або більше років;
- в) загальний розмір страхових внесків;
- г) баланс доходів і витрат страховика.

5. Бізнес-план подається:

- а) органи нагляду і контролю для отримання ліцензії;
- б) страхувальникам при укладанні договорів страхування;
- в) регіональні управління Міністерства доходів і зборів;
- г) Антимонопольний комітет.

6. Резюме бізнес-плану – це:

- а) документ, який містить загальну характеристику страховика;
- б) документ, в якому наводяться дані про керівника компанії;

в) рекламний документ, що містить основні положення бізнес-плану;

г) документ, в якому наводяться дані види діяльності страхової компанії.

7. Бізнес-план страхової компанії складається:

а) НБУ;

б) страховиком;

в) аудитором;

г) експертами чи консультативними фірмами.

8. Результатом процедури бюджетування є такі основні форми:

а) бюджет доходів і витрат;

б) бюджет власного капіталу;

в) бюджет руху грошових коштів;

г) прогноз балансу.

9. До методів підвищення насиченості інформації можна віднести:

а) угруповання ;

б) страхування;

в) андеррайтинг;

г) скорочення часу доступу.

10. До найбільш впливових зовнішніх інформаційних каналів належать:

а) спеціальні і загальні публікації;

б) особисті контакти ;

в) клієнти;

г) закордонні партнери.

11. За функціональним змістом інформація буває:

а) економічна, правова, технічна, соціальна;

б) недостовірною, вірогідною;

в) зовнішня, внутрішня;

г) постійна, змінна, оперативна, прогнозна.

12. За ступенем важливості інформація буває:

а) одноцільова, пов'язана з рішенням однієї конкретної проблеми, багатocільова — для вирішення декількох різних проблем;

б) універсальна, індивідуалізована;

в) особистий контакт, телефон, документ, повідомлення через мережу Internet, інші засоби теле-, відео-, медіакомунікацій);

г) важлива, бажана, фонові.

13. Метою захисту в інформаційних системах страхової організації інформації є:

а) запобігання незаконному заволодінню, підробки, перекручуванню інформації;

б) запобігання знищенню, модифікації, блокуванню, копіюванню інформації під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів;

в) збереження конфіденційності інформації;

г) забезпечення авторських прав розроблювачів ІС;

д) все перераховане.

14. Адекватність інформації, тобто відповідність змісту до образу об'єкта, що відображається, може виявитися у:

а) синтаксичній, семантичній, прагматичній формах;

б) синтаксичній формі;

в) синтаксичній, семантичній формах;

г) прагматичній формі.

15. Для чого призначене кодування економічної інформації?

а) для скорочення надлишку й однозначності позначень структурних одиниць інформаційної бази;

б) для зручності введення інформації в ЕОМ;

в) для зручності обробки інформації на ЕОМ;

г) для присвоєння кодових позначок реквізітам, показникам, документам і масивам.

16. За рівнем автоматизації процесів управління АІС поділяються на:

а) інформаційно-розрахункові, інформаційно-довідникові, інформаційно-пояснювальні;

б) інформаційно-наукові, інформаційно-методичні, інформаційно-консультативні;

в) статистичні, динамічні, комбіновані;

г) інформаційно-пошукові, інформаційно-довідникові, інформаційно-управляючі, інтелектуальні.

Контрольні запитання

1. Пояснити, в чому полягає різниця між стратегічним та оперативним управлінням.

2. Сформулювати основні етапи формування фінансової стратегії страховика.

3. Вказати місце фінансового планування в системі управління страховим бізнесом. Охарактеризувати методи фінансового планування.

4. Охарактеризувати властивості та вимоги до інформаційних систем страхового менеджменту.

5. Визначити ознаки класифікації інформації.

6. Охарактеризувати стратегії формування методик управління зовнішніми інформаційними каналами.

7. Назвати особливості інформаційних систем в страхуванні та вимоги до них.

8. Навести приклади інформаційних систем в страхуванні, визначити їх переваги та недоліки.

Практичні завдання

Задача 1. Базова нетто-премія за договором страхування від нещасного випадку дорівнює 20 грн., ризикова надбавка – 40 %. Частка навантаження в брутто-премії складає 10 %. Передбачається знижка за безбиткове страхування:

після першого року – у розмірі 10 % від ризикової надбавки;

після другого року – у розмірі 20 % від ризикової надбавки;

після третього року – у розмірі 30 % від ризикової надбавки.

За таких умов розрахувати брутто-премію в першому, другому, третьому і четвертому роках страхування (страхувальник користується знижкою, оскільки в жодному з періодів не отримував страхового відшкодування).

Задача 2. Розрахувати брутто-премію на ризикове страхування за таких даних:

- страхова сума – 200000 грн.;

- нетто-премія – 5 %;

- частка навантаження в брутто-премії 10 %.

Дати відповідь на такі питання:

Що собою представляє брутто-премія?

Що собою представляє нетто-премія?

Що собою представляє навантаження?

Який відсоток навантаження слід вважати нормальним?

Задача 3. Розрахувати нетто-ставку за договором ризикового страхування за наступними даними:

Збитковість першого року – 0,24 грн.

Збитковість другого року – 0,30 грн.

Збитковість третього року – 0,22 грн.

Збитковість четвертого року – 0,27 грн.

Збитковість п'ятого року 0,31 грн.

2.4. Тема 4. Комунікації та інформаційне забезпечення страхового менеджменту

План

1. Комунікації в сучасній страховій організації.
2. Інформаційна система страхової компанії.
3. Інструментна комунікація страховика і споживача.

Тестові завдання

1. Розрізняють такі типи комунікацій менеджерів страхової компанії:

- а) вертикальні, горизонтальні і діагональні;
- б) між компанією та зовнішнім середовищем і міжособистісні;
- в) письмові та усні;
- г) формальні і неформальні.

2. Розрізняють такі види формальних комунікацій менеджерів страхової компанії:

- а) вертикальні, горизонтальні і діагональні;
- б) між компанією та зовнішнім середовищем і міжособистісні;
- в) письмові та усні;
- г) системні і структурні.

3. Розрізняють такі види комунікацій страхової компанії:

- а) вертикальні, горизонтальні і діагональні;
- б) між компанією та зовнішнім середовищем і міжособистісні;
- в) письмові та усні;
- г) формальні і неформальні.

4. Розрізняють такі класи комунікацій страхової компанії:

а) вертикальні, горизонтальні і діагональні;
б) між компанією та зовнішнім середовищем і міжособистісні;

в) письмові та усні;
г) формальні і неформальні.

5. Обмін інформацією між супідрядними (ієрархічними) рівнями структури управління страховою компанією – це:

а) вертикальна комунікація;
б) горизонтальна комунікація;
в) діагональна комунікація;
г) неформальна комунікація.

6. Комунікації, які здійснюються між особами, які перебувають на одному рівні ієрархії – це:

а) вертикальні комунікації;
б) горизонтальні комунікації;
в) діагональні комунікації;
г) неформальні комунікації.

7. Принцип управління інформаційними потоками, згідно з яким вся інформація про клієнтів має концентруватися в єдиному місці для створення профілю окремого клієнта, називається:

а) принципом актуальності;
б) принципом відкритості;
в) принципом достовірності;
г) принципом централізованості.

8. Розрізняють такі основні види CRM-системи:

а) вертикальні, горизонтальні і діагональні;
б) операційні, аналітичні та комбіновані;
в) системні і структурні;
г) формальні і неформальні.

9. CRM-системи, що призначені для їх використання співробітниками страховика, які безпосередньо взаємодіють із клієнтом, називаються:

а) аналітичними;
б) вертикальними;
в) комбінованими;
г) операційними.

10. CRM-системи, що засновані по суті, на логічному пізнанні та виявленні істотної інформації про клієнтів і взаємовідносинах з ними, яка не призначена для безпосередньої роботи з клієнтом, називаються:

- а) аналітичними;
- б) вертикальними;
- в) комбінованими;
- г) операційними.

Контрольні запитання

1. Охарактеризувати склад доходів страховика.
2. В який спосіб формується дохід від страхової діяльності?
3. Яка складова доходу є первинною?
4. Охарактеризувати можливі стратегії управління доходом страхової компанії.
5. Охарактеризувати витрати страховика за основними групами.
6. Яке співвідношення між витратами страховика може вважатися оптимальним ?
7. Які особливості формування страхових тарифів в обов'язкових видах страхування?
8. Як групуються витрати при обчисленні прибутку від страхової діяльності?
9. Яким чином формується прибуток від страхової діяльності страховика?
10. В чому полягає особливість формування прибутку від страхової діяльності?
11. Що собою представляє зароблена премія і в який спосіб вона обраховується?
12. Якщо страховий і фінансовий ринки є розвиненими, яка частка прибутку страховка має бути більшою? Обґрунтувати відповідь.
13. Охарактеризувати загальні етапи інвестиційного процесу страхової компанії.
14. Які відмінності мають бути у інвестиційних портфелях компаній, що здійснюють ризикове страхування та тих, що здійснюють страхування життя?
15. Зважаючи на реалії українського фінансового ринку, сформувати інвестиційний портфель для компаній: з ризикового страхування; зі страхування життя.

16. Які існують особливості оподаткування страхових компаній?

17. Яким чином оподатковується податок на прибуток страхової компанії?

Практичні завдання

Задача 1. Активи компанії дорівнюють 40000 тис. грн., з них нематеріальні активи 5 тис. грн. Загальні зобов'язання страхової компанії дорівнюють 10000 тис. грн. Розрахувати нормативний запас платоспроможності, якщо:

- отримано страхових премій – 20000 тис. грн., з них передано в перестрахування 9000 тис. грн.;

- виплачено страхових відшкодувань 18000 тис. грн., з них компенсовано перестраховиками 3000 тис. грн.

Вказати умови, коли страхова компанія вважається платоспроможною і написати формулу визначення фактичного запасу платоспроможності.

Задача 2. Знайти суму нетто-активів компанії за наступними даними:

- основні засоби – 5 млн. грн.;
- нематеріальні активи – 0,5 млн. грн.;
- довгострокові фінансові інвестиції – 1 млн. грн.;
- поточні фінансові інвестиції – 4 млн. грн.;
- інші активи – 2 млн. грн.;
- страхові резерви – 6 млн. грн.;
- інші зобов'язання – 2 млн. грн.

Навіщо розраховуються нетто-активи страхової компанії? Що собою представляють дозволені активи страховика?

Задача 3. Страхова компанія, яка здійснює ризикове страхування, має наступну структуру активів і джерел їх фінансування:

Активи:

Основні засоби – 30 %;

Довгострокової фінансові інвестиції – 30 %;

Поточні фінансові інвестиції – 5 %;

Дебіторська заборгованість – 15 %;

Грошові кошти – 10 %;

Інші оборотні активи – 10 %.

Пасиви:

Власний капітал – 20 %;

Страхові резерви – 70 %;

Інші поточні зобов'язання – 10 %.

Зробити висновок про платоспроможність страхової компанії, виходячи зі співвідношення між структурою її активів і пасивів. В чому полягає основна відмінність в розміщенні коштів компаній, які здійснюють ризикове страхування, і тих, що здійснюють страхування життя?

2.5. Тема 5. Управління маркетинговою діяльністю страхової організації

План

1. Сутність та складові страхового маркетингу.
2. Маркетингові дослідження, завдання, види та етапи.
3. Страховий продукт як основний елемент страхового маркетингу.
4. Завдання та функції служби маркетингу страховика.

Тестові завдання

1. Маркетинг у страхуванні це метод:

а) вивчення суспільної думки стосовно природних або техногенних катастрофічних подій;

б) комплексного підходу до питань організації й управління комерційною діяльністю страхової компанії;

в) вивчення ринку страхових послуг;

г) поліпшення якості страхових послуг компанії.

2. До елементів маркетингу відносять:

а) оперативний, стратегічний, регулятивний;

б) фінансовий, оперативний, стратегічний;

в) стратегічний, оперативний, організаційний;

г) стратегічний, фінансовий, регулятивний.

3. Служба маркетингу страхової компанії розглядається як:

а) підрозділ, що здійснює добір, розстановку та навчання кадрів компанії;

б) підрозділ, що відає підготовкою правил страхування;

в) мозковий центр, джерело обґрунтованої інформації і рекомендацій з питань поточної та перспективної діяльності страховика;

г) структурна одиниця, що вивчає нові напрямки розвитку страхових послуг.

4. Попит на страхові послуги на ринку формують:

а) самі страхові компанії;

б) природні страхові події;

в) техногенні аварії та інші катаклізми;

г) засоби масової інформації.

5. Служба маркетингу страхової компанії надає свої продукти у формі:

а) наукової праці;

б) статті в засоби масової інформації;

в) інформаційно-аналітичних та наочних матеріалів (макетів полісів, методичних розробок, рекламних матеріалів тощо);

г) проведення ділових ігор.

6. Завдання службі маркетингу компанії можуть ставитись у формі:

а) конкретної проблеми в діяльності страховика з пропозицією розробити варіанти її розв'язання чи усунення причин, що призвели до неї;

б) задачі на вибір оптимального варіанта з наявних можливих, за конкретним питанням у діяльності страховика;

в) запитів щодо отримання експертної оцінки з конкретного питання;

г) прохання вивести компанію на лідируючі позиції.

7. Планування стратегії і тактики маркетингу має на меті:

а) заволодіти часткою страхового ринку;

б) здійснювати постійний контроль над формуванням попиту;

в) підготувати нові страхові послуги;

г) підготувати одну або декілька наукових праць.

8. Інформаційні джерела маркетингових досліджень такі:

а) мережа Інтернет;

б) статистичні звіти страховиків до державних органів влади та громадських об'єднань;

в) платіжні доручення з бухгалтерії;

г) доповідні записки агентів.

9. Маркетингова політика страховика спрямована на:

- а) збільшення обсягу страхових премій;
- б) розробку конкурентоспроможних страхових послуг;
- в) отримання додаткового прибутку;
- г) розширення страхового поля;
- д) підвищення іміджу компанії.

10. Страхувальник для страховика це:

- а) людина, яку не заманити до страхової компанії;
- б) найбільш важлива персона, яка завітала до офісу страховика;
- в) суб'єкт суспільства, ради якого страхова компанія витрачає великі гроші на рекламу послуг;
- г) той, хто приносить страховиківі свої бажання.

11. Метою планування стратегії маркетингу є:

- а) заволодіти часткою страхового ринку;
- б) здійснювати постійний контроль над формуванням попиту;
- в) підготувати нові страхові продукти;
- г) розробити рекламну продукцію; д) підготувати одну або декілька наукових праць.

12. Інформаційні джерела маркетингових досліджень такі:

- а) мережа Інтернет;
- б) статистичні звіти страховиків до державних органів влади та громадських об'єднань;
- в) платіжні доручення з бухгалтерії;
- г) страхові поліси;
- д) доповідні записки агентів.

13. Страховий агент є уповноваженою особою:

- а) страховика;
- б) страхувальника;
- в) брокера;
- г) генерального страхового агента;
- д) перестраховика.

14. Страховий брокер є представником:

- а) генерального страхового агента;
- б) страховика;
- в) страхувальника;
- г) агента;
- д) асоціації брокерів.

15. Чим відрізняється брокер від агента:

- а) не має жодних відмінностей;
- б) кількістю працівників;
- в) розміром отриманих страхових платежів;
- г) розміром отриманої комісійної винагороди;
- д) брокер завжди представляє інтереси страхувальника.

16. Хто регулює діяльність страхових агентів:

- а) банки;
- б) Міністерство фінансів;
- в) Кабінет Міністрів;
- г) страхові компанії;
- д) генеральний страховий агент.

17. «Найкраща порада» брокера містить у собі:

- а) заходи щодо поліпшення ризику;
- б) консультації;
- в) вибір програми страхування;
- г) розміщення ризику в страховій компанії;
- д) все, визначене в пунктах а), б), в), г).

18. Метою реклами є:

- а) поширення позитивного іміджу страховика через засоби масової інформації;
- б) отримання додаткового прибутку;
- в) всебічно сприяти укладанню нових і поновленню чинних договорів страхування;
- г) підняття активності страхувальників;
- д) розширення страхового поля.

Контрольні запитання

1. Що Ви розумієте під страховим маркетингом?
2. Назвати принципи страхового маркетингу?
3. Які функції виконує страховий маркетинг?
4. Які завдання виконує страховий маркетинг?
5. Що виступає об'єктом маркетингових досліджень в страхуванні?
6. Обґрунтувати методи вивчення попиту на страхові послуги.
7. Яка роль реклами у страхуванні.
8. Назвати джерела інформації для маркетингових досліджень.
Алгоритм маркетингових досліджень у страхуванні.
9. Охарактеризувати методи просування страхових послуг.

10. Визначити сутність, завдання та функції реклами в страхуванні. Назвати способи поширення реклами.

11. Охарактеризувати основні етапи розробки рекламного плану страхової компанії.

12. Назвати критерії ефективності рекламної кампанії.

Практичні завдання

Задача 1. Страхова компанія, яка здійснює страхування життя, має за звітний період такі облікові дані:

- сума активів – 20 млн. грн., з них нематеріальні – 1 млн. грн.;
- сума довгострокових (математичних) резервів – 13 млн. грн.;
- сума резерву належних виплат – 1 млн. грн.;
- сума інших зобов'язань – 2 млн. грн.

Визначити, чи є дана компанія платоспроможною.

Задача 2. Звітні дані страхової компанії:

- нематеріальні активи – 0,8 млн. грн.;
- нерухомість – 20 млн. грн.;
- інші основні засоби – 8 млн. грн.;
- інвестиції в акції – 8 млн. грн.;
- інвестиції в облігації – 10 млн. грн.;
- поточні фінансові інвестиції – 10 млн. грн.;
- грошові кошти – 13 млн. грн.;
- дебіторська заборгованість – 3 млн. грн.;
- запаси – 0,5 млн. грн.

Зробити висновок про платоспроможність компанії.

Задача 3. Провівши оцінку активів трьох страхових компаній, аналітики подали звіт, в якому, зокрема, визначалося:

компанія А: реальна вартість – 70 млн. грн.; балансова вартість – 100 млн. грн.;

компанія Б: реальна вартість активів – 150 млн. грн.; балансова вартість – 180 млн. грн.;

компанія В: реальна вартість активів – 120 млн. грн.; балансова вартість – 160 млн. грн.

Визначити, яку з компаній можна вважати більш платоспроможною за критерієм якості активів

2.6. Тема 6. Управління ризиками страхової діяльності

План

1. Визначення поняття ризик-менеджменту страхової діяльності, його мета і зміст.
2. Особливості ідентифікації й оцінювання ризиків страхової діяльності.
3. Управління ризиками та особливості основних етапів його застосування.

Тестові завдання

1. Страховий ризик – це:

- а) певна подія, на випадок якої проводиться страхування і яка має ознаки ймовірності та випадковості настання;
- б) одинична подія, яка має суб'єктивний характер і підлягає регулюванню з боку людей;
- в) природні катаклізми;
- г) несприятливі обставини у господарській діяльності суб'єктів господарювання.

2. Якщо імовірність дорівнює одиниці, це означає, що:

- а) відбудеться одна подія з усіх можливих;
- б) подія обов'язково відбудеться;
- в) подія ніколи не відбудеться;
- г) подія відбудеться лише один раз.

3. Ознаки ризику, який не можна застрахувати:

- а) результат реалізації ризику відомий заздалегідь;
- б) відсутній суб'єктивний фактор;
- в) наслідки реалізації ризику можна оцінити;
- г) має імовірний характер.

4. Чистий ризик:

- а) дає можливість отримати негативний, нульовий або позитивний результат;
- б) це загроза грошових втрат;
- в) не залежить від суб'єктивних факторів;
- г) пов'язаний із фінансовими операціями.

5. Якісна оцінка ризиків – це:

- а) експертна оцінка;
- б) статистичний метод;
- в) метод використання аналогів;

г) виявлення видів ризиків.

6. До способів управління ризиками відносять:

- а) поглинання ризику;
- б) розподіл та передача ризику;
- в) уникнення ризику;
- г) усі відповіді вірні.

7. До організаційних способів управління ризиками відноситься:

- а) страхування;
- б) укладання договору оренди;
- в) самострахування;
- г) диверсифікація.

8. До фінансово-договірних способів управління ризиками відноситься:

- а) організація кептивної страхової компанії;
- б) поділ ризику;
- в) лімітування;
- г) навчання персоналу.

9. Типові об'єкти, що пропонуються на страхування:

- а) мають певні особливості;
- б) мають індивідуальні ознаки ризику;
- в) потребують оцінювання кожного об'єкту;
- г) мають чітку ідентифікацію рівня ризику.

10. В якій послідовності проводяться етапи управління ризиком?

- а) оцінка потенційних наслідків настання ризику;
- б) контроль за ризиками;
- в) ідентифікація або виявлення ризиків;
- г) управління ризиком.

Контрольні запитання

1. Ризик як об'єктивна економічна категорія.
2. Класифікація ризиків за якісними і кількісними критеріями.
3. Еволюція теорії ризик-менеджменту.
4. Роль страхування у процесі ризик-менеджменту.
5. Вимоги до управління ризиками в страховій діяльності.
6. Поняття і класифікація ризиків.
7. Ознаки ризиків, які можуть бути прийняті на страхування.

8. Організація відбору ризиків на страхування з метою формування збалансованого страхового портфеля.

9. Основні ознаки ризику та характеристика поняття ймовірності ризиків.

10. Андерайтинг як важливий бізнес-процес страховика. Вимоги до управління андерайтингом.

11. Ідентифікація ризиків. Виявлення можливих ризиків та визначення причин їх настання.

12. Методи мінімізації ризиків, які використовуються в практиці страхування.

13. Методи кількісного і якісного аналізу факторів, що формують причини й величину ризиків.

14. Сутність, мета і зміст поняття «менеджмент ризиків страхової діяльності».

15. Визначення розміру та періоду страхового покриття. Розрахунок страхової премії.

Практичні завдання

Задача 1. Страхова компанія А має за звітний період надходження страхових премій в сумі 1000 тис. грн., здійснення страхових виплат – в сумі 5 тис. грн. Страхова компанія Б має за звітний період надходження страхових премій в сумі 1050 тис. грн., здійснення страхових виплат – в сумі 600 тис. грн.

Розрахувати показник рівня виплат і зробити висновки про роботу страхових компаній.

Задача 2. Порівняти фінансову надійність компанії А і Б за критерієм формування страхового тарифу за наступними даними:

компанія А: середній тариф – 4,8 %, кількість застрахованих об'єктів 50000 шт.

компанія Б: середній тариф – 2,6 %, кількість застрахованих об'єктів 30000 шт.

Яка структура побудови страхового тарифу?

Задача 3. Провести розрахунок і вказати порядок прийняття на страхування ризику зі страховою сумою 100 млн. грн. Для страхової компанії з наступними фінансовими показниками:

Статутний капітал – 7000 тис. грн.;

Вільні резерви – 3000 тис. грн.;

Страхові резерви – 50000 тис. грн.

Яка норма перестраховування вважається нормальною для українських умов?

2.7. Тема 7. Врегулювання страхових претензій

План

1. Служба врегулювання претензій : завдання та місце в страховій компанії.
2. Процедура та етапи врегулювання страхових претензій.

Тестові завдання

1. Ситуацію, при якій страхова компанія отримала повідомлення від страхувальника про настання страхового випадку, орієнтовну суму збитків та обставини події, які відбулися, називають:

- а) виникненням страхового випадку;
- б) виникненням страхового відшкодування;
- в) виникненням страхової виплати;
- г) виникненням страхової претензії.

2. Досудове розслідування всіх обставин страхового випадку, виходячи із специфіки конкретного виду страхування, що має на меті дати його вичерпну характеристику – це:

- а) страхова експертиза;
- б) страхова претензія;
- в) страховий акт;
- г) страховий випадок.

3. Подія, передбачена договором страхування або законодавством, яка відбулася і з настанням якої виникає обов'язок страховика здійснити виплату страхової суми страхувальнику, застрахованій або іншій третій особі, називається:

- а) страховою експертизою;
- б) страховою претензією;
- в) страховим актом;
- г) страховим випадком.

4. Грошова сума, в межах якої страховик відповідно до умов страхування зобов'язаний провести виплату при настанні страхового випадку – це:

- а) викупна сума;
- б) страхова виплата;
- в) страхова сума;
- г) страхове відшкодування.

5. Грошова сума, яка виплачується страховиком відповідно до умов договору страхування при настанні страхового випадку – це:

- а) викупна сума;
- б) страхова виплата;
- в) страхова сума;
- г) страхове відшкодування.

6. Документ, що містить вичерпну інформацію про страховий випадок – це:

- а) акт страхової експертизи;
- б) договір страхування;
- в) повідомлення про страхову подію⁴
- г) страховий акт.

7. Грошова сума, яку страховик виплачує страхувальнику як відшкодування збитків, спричинених страховою подією, передбаченою страховим договором – це:

- а) викупна сума;
- б) страхова виплата;
- в) страхова сума;
- г) страхове відшкодування.

8. Страхування, що зумовлене ризиками, пов'язаними з життям, втратою працездатності або з виникненням таких збитків, які не можуть бути відшкодовані окремою особою, називається:

- а) добровільним;
- б) колективним;
- в) обов'язковим;
- г) ризиковим.

9. Страхові виплати при майновому страхуванні та страхуванні відповідальності у формі страхового відшкодування:

- а) здійснюються;
- б) здійснюються з дозволу Нацкомфінпослуг;

- в) здійснюються лише при обов'язковій формі страхування;
 - г) не здійснюються.
- 10. Страхові виплати у особовому страхуванні здійснюються:**
- а) в обсязі страхової суми (чи її частини);
 - б) у формі компенсації втрат;
 - в) у формі покриття особистих витрат;
 - г) у формі страхового відшкодування.

Контрольні запитання

1. Служба врегулювання претензій: завдання та місце в страховій компанії.
2. Процедура та етапи врегулювання страхових претензій.
3. Оформлення регресних позовів до осіб, винних у скоєнні страхових випадків.
4. Формування ефективної служби безпеки страхової компанії.
5. Основні етапи процесу розгляду страхової претензії.
6. Принципи врегулювання претензій і збитків страхової компанії.
7. Дії сторін договору в разі настання страхового випадку.
8. Порядок урегулювання збитків при страхуванні життя.
9. Порядок урегулювання збитків при страхуванні майна.
10. Порядок урегулювання збитків при страхуванні здоров'я.
11. Контрибуція в сфері страхування.
12. Визначення розміру шкоди, завданої страховим випадком.
13. Договір страхування як основний інструмент врегулювання претензій при настанні страхового випадку.
14. Документальне підтвердження претензії.
15. Сторони врегулювання та порядок розгляду претензії.
16. Процес врегулювання претензій страхувальників та його завдання.
17. Служба врегулювання страхових претензій.
18. Етапи та основні дії перестраховальника і перестраховика при врегулюванні страхової претензії.
19. Мета, завдання та порядок страхового розслідування.

Практичні завдання

Задача 1. Страхова компанія, яка здійснює страхування життя, інвестувала кошти страхових резервів в сумі 10 млн. грн., терміном на 1

рік за ставкою 15 %. Вказати яким чином буде розподілено отриманий інвестиційний дохід між нею і страхувальниками (визначити відповідні суми). Вказати, який відсоток інвестиційного доходу може бути вказаний в договорі страхування життя у відповідності з чинним законодавством?

Задача 2. Страхова компанія модифікувала резерв неттопремій страхувальника Н. Термін дії договору 4 роки. Накопичено протягом дії договору резерву нетто-премій в сумі 15000 грн. Модифікацію проведено в сумі 2000 грн. Вказати чи правильними є дії страхової компанії? Визначити на які складові розбивається резерв довгострокових зобов'язань і вказати яке призначення кожної з них?

Задача 3. Розрахунковий період розпочався 1 січня 2024 року. Визначити резерв незароблених премій у відповідності з діючим законодавством за наступними даними:

Надходження страхових премій: січень – 2 млн. грн.; лютий – 3,5 млн. грн.; березень – 4,5 млн. грн.; квітень – 6 млн. грн.; травень – 4 млн. грн.; червень – 3 млн. грн.; липень – 2 млн. грн.; серпень – 4 млн. грн.; вересень – 3 млн. грн.

Вказати, коли починається новий розрахунковий період і охарактеризувати недоліки розрахунку РНП методом «плаваючих кварталів».

2.8. Тема 8 Управління грошовими потоками страховика

План

1. Особливості формування та використання грошових потоків страховика, їх сутність та класифікація.
2. Особливості управління грошовими потоками від фінансової та інвестиційної діяльності страховика.
3. Податковий менеджмент страхової діяльності та особливості оподаткування страховиків.

Тестові завдання

1. Страхові премії є джерелом утворення:

- а) страхових технічних резервів;
- б) статутного капіталу страховиків;

- в) вільних резервів страховиків;
- г) прибутку страховика.

2. Внески засновників страховика є джерелом формування:

- а) статутного капіталу страховиків;
- б) резервного капіталу страховиків;
- в) страхових резервів.
- г) страхові виплати.

3. Норматив витрат на ведення справи в структурі тарифів з обов'язкових видів страхування встановлюється:

- а) страховиком;
- б) страхувальником;
- в) Кабінетом Міністрів України;
- г) Нацкомфінпослуг.

4. Норматив витрат на ведення справи в структурі тарифів з добровільних видів страхування встановлюється:

- а) страховиком;
- б) Міністерством фінансів України;
- в) Кабінетом Міністрів України;
- г) Нацкомфінпослуг.

5. Частина тарифу, яка призначена для покриття витрат на проведення страхування, називається:

- а) брутто-тариф;
- б) нетто-тариф;
- в) навантаження;
- г) ризикова надбавка.

6. Страховий тариф дорівнює:

- а) брутто-ставці;
- б) нетто-ставці;
- в) брутто-ставці і нетто-ставці;
- г) брутто-ставці і навантаженню.

7. З яких частин складається брутто-ставка страхового тарифу ?

- а) нетто-ставки;
- б) нетто-ставки і навантаження,
- в) навантаження;
- г) нетто-ставки та ризикової надбавки.

8. Основним джерелом доходів від страхової діяльності є:

- а) частки, сплачені перестраховиками;

- б) повернуті суми страхових резервів;
- в) повернуті суми технічних резервів;
- г) страхові премії за договорами страхування та перестрахування.

9. Інвестиційна діяльність страховика пов'язана:

- а) з вкладенням капіталу;
- б) з отриманням коштів від інших страховиків;
- в) з формуванням інвестиційного резерву;
- г) з отриманням коштів від держави.

10. Надходження страховика від фінансової діяльності

включають:

- а) страхові премії за договорами страхування і перестрахування;
- б) дивіденди за акціями;
- в) повернуті суми технічних резервів;
- г) надходження грошових коштів від розміщення власних акцій

Контрольні запитання

1. Фінансові ресурси страхової компанії.
2. Фінансові потоки страхової компанії.
3. Класифікація фінансових потоків страхової компанії.
4. Основні показники оцінки та аналізу фінансових потоків страхових компаній.
5. Види грошових потоків страховика.
6. Сутність та функції фінансового менеджменту страхової компанії.
7. Принципи управління грошовими потоками страховика.
8. Що включають у поняття податковий менеджмент страхової діяльності?
9. Основні етапи управління формуванням та розподілом фінансового результату страховика.
10. Фінансовий менеджмент страхових компаній.
11. Податковий статус страховика.
12. Прибуток страхової компанії.
13. Управління інвестиційним портфелем страхової компанії.
14. Фінансова надійність страховика.
15. Гарантійний фонд страховика.
16. Методи управління інвестиційним портфелем страховика.
17. Вплив тарифної політики страховика на фінансові результати.
18. Роль перестрахування у збалансуванні страхового портфеля.

19. Інвестиційна діяльність страховика, її напрямки.

20. Управління інвестиційним портфелем та оцінка його ефективності.

Практичні завдання

Задача 1. Страхувальник подав до страхової компанії заяву про отримання кредиту. Договір страхування укладений 02.01.2022 року Заява про надання кредиту зареєстрована 04.04.2023 року За період страхування страхувальник сплатив до компанії 30000 грн. Страхова сума за договором страхування 50 тис. грн. Сума отриманого кредиту 20000 грн. Витрати на ведення справи в компанії 20 %. Ставка відсотків за кредитом 15 % річних.

Страхувальник користувався кредитом 3 місяці, після чого помер. Провести розрахунки страхового відшкодування за такою угодою.

Задача 2. Страхова компанія має договір ексцеденту суми на 10 ліній плюс додаткові 5 ліній. Власне утримання цедента становить 40 тис. ум. од. Вказати ж будуть розміщені ризики зі страховими сумами:

- 300 тис. ум. од;

- 1000 тис. ум. од.

Вказати, в чому полягає відмінність між пропорційним і непропорційним перестраховуванням.

Задача 3. Страхова сума за ризиком складає 1000 тис. грн., за квотним договором перестраховано 60 %. За страховим випадком збиток дорівнює 600 тис. грн. Вказати, яким чином буде розподілено ризик і збиток між цедентом і цесіонарієм? Вказати, в яких випадках застосовується квотний договір, а в яких – договір ексцеденту суми?

2.9. Тема 9. Управління фінансовим станом та платоспроможністю страховика

План

1. Сутність та функції фінансового менеджменту страхової компанії.
2. Управління капіталом та інвестиційним портфелем страхової компанії.
3. Управління фінансовим станом та платоспроможністю страховика.

Тестові завдання

1. Фінансовий менеджмент страхової компанії включає:

- а) розробку й реалізацію фінансової політики компанії за допомогою фінансових інструментів;
- б) прийняття рішень із фінансових питань;
- в) інформаційне забезпечення;
- г) оцінку інвестиційних проектів і формування портфеля інвестицій.

2. Фінансова стійкість страхових операцій характеризується:

- а) співвідношенням між власним і залученим капіталом;
- б) дефіцитом коштів;
- в) кількістю укладених договорів страхування;
- г) залученням страховика в інвестиційну діяльність.

3. Ліквідність активів – це:

- а) фінансова стійкість страховика;
- б) розподіл інвестиційних коштів між категоріями активів інвестування;
- в) можливість залучати додаткові ресурси;
- г) можливість страховика розрахуватись за невідкладними зобов'язаннями.

4. Платоспроможність страховиків є складовою частиною:

- а) прибутковості;
- б) ліквідності;
- в) фінансової стійкості;
- г) рентабельності.

5. Страховики відповідно до обсягів страхової діяльності зобов'язані підтримувати рівень запасу платоспроможності:

- а) нормативний;
- б) фактичний;
- в) розрахунковий;
- г) балансовий.

6. Нормативний запас платоспроможності страховика, який здійснює страхування життя, на будь-яку дату дорівнює величині, яка визначається шляхом:

- а) множення загальної величини резерву довгострокових зобов'язань на 0,26;
- б) множення суми страхових премій за попередні 12 місяців на 0,18;

в) множення суми здійснених виплат протягом попередніх 12 місяців на 0,23;

г) шляхом множення загальної величини резерву довгострокових зобов'язань (математичного резерву) на 0,05.

7. Фактичний запас платоспроможності страховика – це його:

- а) власний капітал;
- б) нетто-активи;
- в) бруто-активи;
- г) страхові резерви.

8. До умов забезпечення платоспроможності, яких зобов'язані дотримуватись страховики, не відносяться:

- а) наявність сплаченого статутного капіталу та гарантійного фонду страховика;
- б) наявність резервного фонду;
- в) наявність вільних резервів;
- г) перевищення фактичного запасу платоспроможності страховика над розрахунковим нормативним запасом платоспроможності.

9. При застосуванні тестів раннього попередження не здійснюється:

- а) аналіз зовнішнього та внутрішнього ринкового середовища;
- б) аналіз складу та структури активів страховика;
- в) аналіз дохідності та рентабельності;
- г) аналіз поточних зобов'язань страховика.

10. На основі проведених тестів раннього попередження страховики можуть отримати оцінки, які виставляються по:

- а) п'ятибальній системі;
- б) чотирибальній системі;
- в) десятибальній системі;
- г) дванадцятибальній системі.

11. До недоліків тестів раннього попередження належать:

а) система показників не відображає суттєвих властивостей досліджуваного явища;

б) відсутній єдиний підхід до визначення рівня теоретичних значень показників, що є складовими узагальнюючого показника;

в) коефіцієнти важливості окремого показника в інтегральному показнику фінансової надійності страхової компанії не враховують особливостей функціонування страховика.

г) всі вищеперераховані

Контрольні запитання

1. Пояснити сутність, назвіть функції та склад фінансового менеджменту страхової компанії.

2. Назвати методи управління інвестиційним портфелем страховика.

3. Охарактеризувати фактори, що впливають на фінансову стійкість страхової компанії.

4. Навести перелік основних критеріїв забезпечення платоспроможності страховиків відповідно до Закону України «Про страхування».

5. Визначити напрями вдосконалення управління платоспроможністю страховика, формуванням та використанням прибутку.

6. Охарактеризувати основні напрямки податкового менеджменту страховика.

7. Розподіл чистого прибутку страховика.

8. Показники фінансової стійкості: автономії (незалежності); фінансової стійкості; використання активів; використання власних коштів; співвідношення позикових та власних коштів; маневреності власних коштів; концентрації власного капіталу; показник заборгованості кредиторам.

9. Які стратегії та методи може використовувати страхова компанія для досягнення фінансової стійкості в умовах змінних ринкових умов і ризиків?

10. Які стратегії розміщення страхових резервів є найбільш доцільними?

11. Які фактори впливають на ризики та доходи страхових компаній і як компанія може управляти цими факторами, щоб забезпечити стійкість своєї фінансової діяльності?

12. Назвати стадії оцінки фінансового стану страхових компаній?

13. Обґрунтувати фактори, що забезпечують фінансову стійкість страховика?

14. Назвати принципи розміщення коштів страхових резервів?

15. Перерахувати фактори фінансової стійкості компанії?

16. Обґрунтувати напрями вдосконалення щодо управління платоспроможністю страховика, формуванням та використанням прибутку.

17. Основні критерії забезпечення платоспроможності страховиків відповідно до Закону України «Про страхування».

18. Алгоритм розрахунку фактичного запасу платоспроможності для вітчизняних страховиків.

19. Алгоритм розрахунку нормативного запасу платоспроможності для вітчизняних страховиків.

20. Управління платоспроможністю страхових компаній.

Практичні завдання

Задача 1. Розрахувати суму заробленої і незаробленої премії за наступними даними: брутто-премія – 1000 грн., термін дії договору – 100 днів; з початку дії договору до звітної дати пройшло 80 днів. Охарактеризувати економічну сутність резерву збитків, які відбулися, але ще не заявлені і вказати на існуючі методики його формування.

Задача 2. За звітними даними страхової компанії сума зароблених страхових премій складає: 1 квартал 2022 року – 0,5 млн. грн.; 2 квартал 2022 року – 1 млн. грн.; 3 квартал 2022 року – 1,5 млн. грн.; 4 квартал 2022 року – 0,8 млн. грн.; 1 квартал 2023 року – 0,9 млн. грн.; 2 квартал 2023 року – 1,5 млн. грн.; 3 квартал 2023 року – 1,2 млн. грн.; 4 квартал 2023 року – 1,6 млн. грн. Знайти резерв збитків, які виникли, але ще не заявлені. Вказати, яким чином передбачається здійснювати формування резерву заявлених, але не виплачених збитків в Україні?

Задача 3. Знайти суму резерву коливань збитковості за наступними даними:

фактичні виплати звітного періоду – 5 млн. грн.;

величина резерву заявлених, але не виплачених збитків – 0,5 млн. грн.;

величина резерву збитків, які виникли, але не заявлені – 5 млн. грн.;

сума зароблених страхових премій – 10 млн. грн.;

сума резерву коливань збитковості на початок року – 1 млн. грн.;

показник середнього очікуваного рівня збитковості – 0,4.

Яким чином резерв незароблених премій впливає на фінансовий результат діяльності страхових компаній?

2.10. Тема 10. Фінансовий моніторинг у страхових організаціях

План

1. Сутність фінансового моніторингу страхової компанії.
2. Рівні системи фінансового моніторингу.
3. Програма фінансового моніторингу

Тестові завдання

1. Розрізняють такі види фінансового контролю:

- а) грошовий і негрошовий
- б) державний і недержавний
- в) системний і структурний
- г) синтетичний і аналітичний

2. Нагляд за дотриманням законодавства у сфері страхування здійснює:

- а) Державна служба фінансового моніторингу
- б) Державна фінансова інспекція України
- в) Державна фіскальна служба
- г) Національна комісія що здійснює державне регулювання у

сфері ринків фінансових послуг

3. Розмір плати за видачу ліцензії на проведення конкретного виду страхування становить:

- а) розмір одного прожиткового мінімуму для працездатних осіб
- б) розмір однієї мінімальної заробітної плати
- в) розмір 300 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян
- г) розмір одного прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність

4. Мінімальний розмір статутного фонду страховика, який займається видами страхування, крім страхування життя, установлюється в сумі, еквівалентній:

- а) 1 млн. євро
- б) 1,5 млн. євро
- в) 2 млн. євро
- г) 3 млн. євро

5. Мінімальний розмір статутного фонду страховика, який займається страхуванням життя, встановлюється в сумі, еквівалентній:

- а) 1 млн. євро
- б) 3 млн. євро
- в) 5 млн. євро
- г) 10 млн. євро

6. Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, є:

- а) Державна служба фінансового моніторингу
- б) Державна фінансова інспекція України
- в) Державна фіскальна служба
- г) Національна комісія що здійснює державне регулювання у

сфері ринків фінансових послуг

7. Виділяють такі види фінансового моніторингу:

- а) грошовий і негрошовий
- б) обов'язковий та внутрішній фінансовий
- в) системний і структурний
- г) синтетичний і аналітичний

8. Відображають внутрішню систему фінансового моніторингу компанії, визначають порядок та умови проведення заходів і механізми їх реалізації для запобігання використанню суб'єкта з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом:

- а) критерії проведення фінансового моніторингу
- б) правила проведення фінансового моніторингу
- в) програма проведення фінансового моніторингу
- г) рекомендації проведення фінансового моніторингу

9. План організаційних заходів для проведення фінансового моніторингу з урахуванням напрямів діяльності суб'єкта і його відокремлених підрозділів, та план здійснення перевірок виконання зазначених заходів – це:

- а) критерії проведення фінансового моніторингу
- б) правила проведення фінансового моніторингу
- в) програма проведення фінансового моніторингу
- г) рекомендації проведення фінансового моніторингу

10. Перелік заходів та строки (терміни) їх виконання, які визначаються суб'єктом з урахуванням нормативно-правових актів у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, передбачається:

- а) критеріями проведення фінансового моніторингу
- б) правилами проведення фінансового моніторингу
- в) програмою проведення фінансового моніторингу
- г) рекомендаціями проведення фінансового моніторингу

Контрольні запитання

1. В чому головна відмінність виникнення фінансових криз в страхових компаніях і у інших суб'єктів господарювання?

2. Назвати специфічні чинники виникнення фінансової кризи в страхових компаніях.

3. Визначити ознаки настання фінансової кризи в страхових компаніях.

4. Надати визначення екзогенних та ендогенних факторів, що формують фінансову кризу в страховій компанії.

5. Назвати головні екзогенні фактори, що обумовлюють виникнення фінансової кризи в страхових компаніях.

6. Назвати головні ендогенні фактори, що обумовлюють виникнення фінансової кризи в страхових компаніях.

7. Назвати і охарактеризувати три види фінансових криз.

8. Назвати і охарактеризувати три фази фінансової кризи.

9. Назвати випадки, коли Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг в Україні може призначити проведення примусової санації страховика.

10. Які заходи передбачає примусова санація страховика?

11. Які форми має реорганізація страховика?

12. Які дії мають провести учасники реорганізації страховика?

13. Визначити комплекс дій у випадку прийняття рішення про банкрутство страховика.

14. Яка черговість задоволення вимог кредиторів у випадку банкрутства страхової компанії?

15. Визначити заходи запобігання виникненню фінансової кризи в страхових компаніях, які є в розпорядженні Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг в Україні.

Практичні завдання

Задача 1. Страхова компанія «Надра» стала членом Ядерного страхового пулу України з відповідальністю 15 млн. грн. На початок 2024 року нею був сформований резерв катастроф в сумі 0,5 млн. грн. В 2024 році згідно з графіком нею було отримано 0,7 млн. грн. страхового платежу. Розрахувати суму резерву катастроф на кінець 2024 року і вказати, коли компанія закінчить його формування. Розкрити сутність резерву катастроф.

Задача 2. Станом на 1.01. звітного року невикладеними залишалися 10 млн. грн. страхових претензій. В звітному періоді заявлено до виплати 14 млн. грн. страхових сум і страхових відшкодувань. За рік погашено (виплачено) 17 млн. грн. страхових сум і страхових відшкодувань. Обрахувати резерв заявлених, але не виплачених збитків на кінець періоду дослідження.

Задача 3. Страховальник подав до страхової компанії заяву про отримання кредиту. Договір страхування укладений 03.04.2023 року Заява про кредит подана 04.02.2024 року На рахунку страхувальника в компанії 50000 грн. Ставка витрат на ведення справи 20 %. Сума заявленого кредиту 40000 грн. Чи видасть компанія кредит на таких умовах?

3. Загальні вказівки до виконання курсової роботи

3.1. Структура курсової роботи

Навчальним планом підготовки магістрів за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» передбачено виконання курсової роботи з дисципліни «Страховий менеджмент».

Курсова робота виконується кожним студентом за індивідуально отриманим завданням. Курсова робота складається із теоретичної та практичної частин.

Теоретична частина (**перший розділ**) охоплює вичерпну характеристику досліджуваних явищ та процесів. У цьому розділі обґрунтовується теоретична база обраної проблеми, на основі вивчення наукової, навчально-методичної літератури розкриваються підходи різних авторів до розв'язання проблеми. У ньому подветься оцінка діючих законів, постанов та інших документів за досліджуваною проблемою.

Другий розділ (аналітичний) забезпечує логічну послідовність дослідження, має поєднати набуті теоретичні знання та вміння використовувати обрані методи і певний методичний інструментарій на прикладі конкретної страхової компанії. У другому розділі подається фінансово-економічна характеристика стану досліджуваної теми, діагностування діяльності страхової компанії, ґрунтовний аналіз фактичного мвтеріалу.

Таблиця аналізу техніко – економічних показників має вигляд:

Таблиця 1

Техніко-економічні показники діяльності
назва страхової організації за 20... – 20.. роки

Показник	202X1	202X2	202X3	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
				<u>202X2</u>	<u>202X3</u>	<u>202X2</u>	<u>202X3</u>
				202X1	202X2	202X1	202X2
1	2	3	4	5	6	7	8
Чисті зароблені страхові премії							
Собівартість реалізованої продукції							
Середньорічна вартість основних фондів							
Чистий прибуток							
Чисельність працівників							
Страхові виплати							

Всі розрахунки, таблиці, графіки, діаграми мають супроводжуватися висновками. Для досягнення поставленої мети дослідження слід охопити три останніх звітних періоди (роки).

Завданням третього (рекомендаційно-аналітичного) розділу, є розробка конкретних рекомендацій, пропозицій з управління страховими компаніями на викладеного матеріалу у першому та другому розділах дослідження. У цьому розділі наводиться обґрунтування заходів щодо поліпшення менеджменту страхової компанії.

Висновки мають містити стисле викладення теоретичних і практичних результатів, отриманих автором курсової роботи особисто в ході дослідження страхової компанії, а також обґрунтування перспектив проведення подальших досліджень у даній галузі з точки зору відповідності меті курсової роботи та поставленим у вступі завданням.

Додатки містять всю інформацію, яка не ввійшла до складу основної частини, але яку здобувач вважає за доцільне вмістити у курсовій роботі, а також фінансова звітність страхової організації за три роки.

Варіант плану курсової роботи

Вступ

1. Теоретико-організаційні основи управління страховою компанією

1.1. Основні організаційно-правові форми здійснення страхової діяльності в страховій компанії

1.2. Методи ефективного управління страховою компанією.

1.3. Правові основи страхового менеджменту у страховій компанії.

2. Аналіз фінансово-господарської діяльності страхової компанії на прикладі ...

2.1. Економіко – організаційна характеристика страхової компанії.

2.2. Аналіз об'єкту відповідно до теми страхової компанії.

2.3. Оцінка фінансової стійкості, платоспроможності та аналіз тестів раннього попередження страхової компанії.

3. Планування заходів щодо фінансового управління страховою компанією.

Висновки

Список використаної літератури

Додатки

3.2. Рекомендації щодо оформлення курсової роботи

Обсяг курсової роботи становить до 40 сторінок.

Курсова робота виконується в комп'ютерному варіанті. Поля: верхнє та нижнє – 2 см, ліве – 2,5 см, праве – 1 см.

Шрифт 14 Times New Roman. Інтервал – полуторний.

Заголовки структурних частин курсової роботи ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, ДОДАТКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ друкують великими жирними літерами симетрично до набору. Заголовки підрозділів друкують маленькими жирними літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Відстань між заголовком та текстом повинна дорівнювати 3 інтервалам.

Кожну структурну частину курсової роботи починають з нової сторінки.

Нумерація сторінок в правому верхньому кутку. Першою сторінкою є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять.

Такі структурні частини курсової роботи, як зміст, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку, наприклад: «1.2.» (другий підрозділ першого розділу). У тому ж рядку наводять заголовок підрозділу.

Ілюстрації і таблиці подаються в курсовій роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу. Наприклад: Рис.1.2 (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва розміщуються послідовно під ілюстрацією.

Таблиці нумерують послідовно в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначеннями номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Заголовки таблиці починаються з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони становлять одне речення із заголовком. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапок не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф зазначають в однині.

Формули в курсовій роботі нумерують у межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери формул пишуть біля правого поля аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Посилання в тексті курсової роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань із вказанням сторінок, наприклад, [1, с. 23].

В кінці курсової роботи необхідно вказати перелік використаної літератури, який формується в алфавітному порядку.

Кожне джерело у списку використаної літератури повинно бути сформоване наступним чином: Прізвище та ініціали автора; повна назва роботи, місто, видавництво, рік видання, кількість сторінок.

Для статей, що опубліковані в періодичній літературі, необхідно вказати прізвище та ініціали автора, назву статті, назву видання, рік видання, номер журналу та сторінки.

Додатки оформлюють на наступних сторінках курсової роботи.

Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен містити заголовок та номер. Додатки слід позначати послідовно великими літерами українського алфавіту, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь, наприклад: Додаток А, Додаток Б і т.д.

Якщо додаток продовжується на наступній сторінці, то вказують: продовження додатка А.

3.3. Оцінювання курсової роботи

Контроль виконання курсової роботи включає поточний контроль за виконанням розрахунків та захист перед комісією. Оцінка виконання та захист курсової роботи проводиться за 40 – бальною шкалою.

Зачасне та якісне виконання завдань з дисципліни «Антикризовий менеджмент та фінансова санація підприємства», студент отримує такі обов’язкові бали:

- 15 балів за теоретичні дослідження в курсовій роботі;
- 15 балів за виконання розрахункових завдань в курсовій роботі;
- 10 балів за презентацію та захист курсової роботи.

4. Рекомендована тематика курсових робіт

1. Організація і управління страховою компанією (*назва страхової компанії*).
2. Фінансове планування та контроль страхової діяльності за системою збалансованих показників (*назва страхової компанії*)
3. Ресурсний потенціал страховика та ефективність його використання (*назва страхової компанії*)
4. Формування інвестиційного портфеля (*назва страхової компанії*) та управління ним
5. Управління маркетинговою діяльністю в страховому бізнесі (*назва страхової компанії*).
6. Управління фінансовою діяльністю (*назва страхової компанії*) з метою забезпечення її ефективного розвитку
7. Механізм страхування і перестрахування ризиків в діяльності (*назва страхової компанії*)
8. Формування механізму управління прибутком (*назва страхової компанії*)
9. Організація процесу стратегічного планування в (*назва страхової компанії*)
10. Антикризове фінансове управління в (*назва страхової компанії*).
11. Формування кадрової політики в (*назва страхової компанії*).
12. Конкурентна позиція (*назва страхової компанії*) та параметри її

оцінки.

13. Організація та управління процесом реалізації страхових продуктів в *(назва страхової компанії)*.

14. Порядок укладення страхових договорів в *(назва страхової компанії)* та контроль за їх виконанням.

15. Формування тарифної політики в *(назва страхової компанії)* з метою забезпечення її фінансової стійкості.

16. Управління грошовими потоками в *(назва страхової компанії)*.

5. Навчально-методичні матеріали дисципліни

1. Борисюк О. В. Страховий менеджмент : конспект лекцій. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022. 102 с.

2. Господарський Кодекс України від 16.01.2003, № 436-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws>

3. Журавка О. С., Бухтіарова А. Г., Пахненко О. М. Страхування : навч. посіб. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.

4. Кисільова І. Ю. Страховий менеджмент : конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» освітньо-професійної програми «Фінанси і кредит». Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2024. 153 с.

5. Клапків Ю. М. Ринок страхових послуг : концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. 568 с.

6. Класифікатор видів економічної діяльності (КВЕД) ДК 009:2005, ДК 009:2010. URL : <http://search.ligazakon.ua>

7. Класифікатор організаційно-правових форм господарювання ДК 002:2004. URL: <http://search.ligazakon.ua>

8. Конспект лекцій з дисципліни «Страховий менеджмент» для студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 071 «Облік і оподаткування» / укл.: Юдіна С. В., Гуржий Т. О. Кам'янське : ДДТУ, 2024. 307 с.

9. Конспект лекцій з дисципліни «Страховий менеджмент» для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем бакалавр зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» всіх форм навчання. Частина I / Укладач: В. Г. Бабенко-Левада. Запоріжжя : ЗУ «Запорізька політехніка», 2024. 54 с.

10. Конспект лекцій з дисципліни «Страховий менеджмент» для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем бакалавр зі спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» всіх форм навчання. Частина II / Укладач: В. Г. Бабенко-Левада. Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2023. 50 с.

11. Мельник Т. А., Сибірцев В. В. Страхування : навч. посіб. Кропивницький : ПП «Ексклюзив Систем», 2022. 307 с.

12. Опальчук Р. М. Страховий менеджмент : навчальний посібник. Київ : ЦП «Компринт», 2023. 251 с.

13. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

14. Про вищу освіту : Закон України №1556-VII від 01.07.2014 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

15. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

16. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>

17. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>

18. Стешенко О. Д. Страховий менеджмент : конспект лекцій. Харків : УкрДУЗТ, 2021. 50 с.

19. Чуницька І. І., Богріновцева Л. М. Особливості діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2023. Вип. 71. С. 251–258. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/71_2023/46.pdf